

HANDVATEN VOOR EEN HEALING ENVIRONMENT

KAN EEN OMGEVING HELEND ZIJN? EEN TOENEMEND AANTAL ONDERZOEKSRÉSULTATEN BEVESTIGT DE POSITIEVE EFFECTEN VAN EEN ZOGENAAMDE *HEALING ENVIRONMENT* IN ZIEKENHUIZEN OP PATIËNTEN, PERSONEEL EN BEZOEKERS. GROEN SPEELT HIERIN EEN BELANGRIJKE ROL. IN HET SPLINTERNIEUWE ZAANS MEDISCH CENTRUM WORDT DEZE KENNIS IN DE PRAKTIJK GEBRACHT.

KYRA KUITERT, Bureau K2

GROENE, GEZONDE ZIEKENHUIZEN

De medische sector loopt warm voor 'alternatieve' inrichtingsconcepten, op voorwaarde dat het wetenschappelijk is onderbouwd. Dat heet 'Evidence Based Design'. Agnes van den Berg, bijzonder Hoogleraar Beleving en Waardering van Natuur en Landschap, signaleert een snel toenemend aantal onderzoeken over de positieve relatie tussen natuur en gezondheid: "Het onderzoek staat nog in de kinderschoenen, maar we kunnen concluderen dat ontwerpen met groen diverse gunstige effecten heeft op gezondheid en welzijn."

STRESSREDUCEREND

Groen heeft een stressreducerende werking en verhoogt de pijntolerantie. Patiënten herstellen sneller in een groen ziekenhuis, negatieve emoties vlakken af, aangename gevoelens nemen toe en de belevings- en gebruikswaarde van het gebouw stijgt. Met de huidige bouwhausse in Nederlandse ziekenhuizen (twee derde van de ziekenhuizen heeft bouwplannen) is het zaak om deze kennis over te nemen.

KIJKGROEN VERSUS GEBRUIKSGROEN

Groen kan op verschillende manieren in een ziekenhuisomgeving worden geïntegreerd. Het eenvoudigste is om te zorgen voor zoveel mogelijk zicht op tuin, park of omliggende natuur. Door de aanwezigheid van storende

stadsgeluiden en lawaai kunnen de positieve effecten van zicht op groen verminderen of zelfs teniet worden gedaan. Om dit te beperken kan bijvoorbeeld dichte beplanting worden ingezet als geluidsbuffer of een fontein om de stads- of verkeersgeluiden te maskeren. Een andere manier om groen te integreren is het naar binnen te brengen. Dat kan door losse groenconcepten, zoals groene wanden, plantenbakken, binnentuinen of levensgrote natuurfoto's. Of door een totale groene inrichting, als thema op een afdeling of zelfs in het hele gebouw.

PATIËNTEN NAAR BUITEN

Je kunt patiënten ook toegang geven tot groen in de buitenomgeving van het ziekenhuis. Verblijf in een natuurlijke omgeving verlaagt de bloeddruk, vermindert stress, geeft positieve gevoelens en verhoogt de concentratie. Buitenverblijf vraagt wel om extra voorzieningen zoals zitgelegenheid, maar ook wandelroutes die aansluiten bij de behoeften en mogelijkheden van specifieke doelgroepen.

TERGOOI ZIEKENHUIS IN HILVERSUM

In de tuin bij het Tergooi ziekenhuis in Hilversum is een houten paviljoen gebouwd waar patiënten op comfortabele zitplekken met voldoende privacy en uitzicht op groen chemotherapie in de buitenlucht ondergaan. Het idee voor deze

'HET ONDERZOEK STAAT NOG IN DE KINDERSCHOENEN, MAAR WE KUNNEN CONCLUDEREN DAT ONTWERPEN MET GROEN DIVERSE GUNSTIGE EFFECTEN HEEFT OP GEZONDHEID EN WELZIJN.'

'chemotuin' komt van internist-oncoloog Pieter van den Berg. Om de effecten van het paviljoen op het welzijn en de kwaliteit van leven te meten is een tevredenheidsonderzoek uitgevoerd. Patiënten die binnen waren behandeld, gaven een rapportcijfer van 7,3, terwijl zij die buiten hun kuur hadden ondergaan een 8,5 gaven. Redenen voor patiënten om naar buiten te gaan waren onder andere het fysiek ervaren van het mooie weer, frisse lucht en rust en het in de natuur zijn.

HET NIEUWE ZAANS MEDISCH CENTRUM

Mecanoo architecten uit Delft werd uit vijf geselecteerde bureaus gekozen om het Zaans Medisch Centrum (ZMC) te ontwerpen. Het nieuwe

ziekenhuis moest een menselijk, vriendelijk, slim en typisch Zaans gebouw worden. Het 39.000 vierkante meter grote project is begin 2017 in gebruik genomen. Het healing environment concept is vanaf de schetsfase in het ontwerp verweven. Dit betekent dat patiënten en bezoekers het ziekenhuis beleven als een omgeving die positief bijdraagt aan het beter worden.

Architect Ryan van Kanten van Mecanoo: "Het concept *healing environment* is door het multidisciplinaire projectteam integraal en op alle schaalniveaus van het project meegenomen. Het begon al bij de stedenbouwkundige inpassing die we in de prijsvraag voorstelden: we hebben de hoofdentree richting het centrum van Zaandam georiënteerd. Samen met de centraal gelegen publieke 'straat' garandeert dit een goede vindbaarheid en oriëntatie. Aan de uiteinden van deze straat liggen grote patio's, die zorgen voor daglicht en voor zicht op groen vanuit de verdiepingen met behandelkamers en poliklinieken. Door de grote (dak)ramen komt overvloedig daglicht het gebouw binnen."

HET GROEN BELEVEN

Joost Verlaan, landschapsarchitect bij Mecanoo, vertelt over de rol van het groen in het ZMC: "Patiënten en bezoekers worden via een entreeplein met verhoogde plantvakken naar de hoofdingang geleid. Op de randen van deze vakken zijn op verschillende plekken houten zittingen geplaatst. We hebben gekozen voor beplanting die het hele jaar door aantrekkelijk is. Er staan bloeiende vaste planten, siergrassen en bomen met een bijzondere bloei of vrucht. In de tuin vind je verschillende geurende planten. Waar inkijk onwenselijk is, bijvoorbeeld bij behandelkamers, zorgen we met groen voor een natuurlijke afscheiding. De Zaanse identiteit is onder andere terug te vinden in de lange lijnen in de bestrating van patio's en tuin; deze verwijzen naar het omliggende slagenlandschap." Terwijl de omliggende tuin en de patio's zorgen voor zicht op groen vanaf de begane grond, hebben de twee kliniekverdiepingen zicht op het

ONDERZOEK GROENE GEZONDE ZIEKENHUIZEN

De medische wereld werkt vooral evidence based. Door gebrek aan kennis durven ziekenhuizen het niet aan om met groen aan de slag te gaan. Het vierjarige onderzoeksprogramma Groene Gezonde Ziekenhuizen voorziet in die lacune. Dit programma is ingesteld om innovatieve groenconcepten voor toepassing in en rond ziekenhuizen te toetsen op hun effecten op patiënten, bezoekers en personeel en deze kennis vervolgens te verspreiden.

groen van de daktuinen. "Het dakgroen is niet alleen om naar te kijken van binnenuit. Er zijn terrassen aangelegd voor patiënten en ook voor het personeel," vult Van Kanten aan. "Dat zijn mensen die hier elke dag werken. Er is aantoonbaar minder ziekteverzuim onder buitengroen genietters in vergelijking met mensen die die de hele dag in het gebouw verblijven."

GEEN GROEN IN GEBOUWEN

Vanwege infectiepreventie is in het interieur van het ZMC geen groen toegepast, maar is gekozen voor een verlichtingsplan en getekende illustraties op de wanden (grafiek), gemaakt door Silo. "Dat zorgt voor een prettige sfeer en biedt positieve afleiding voor patiënten in soms stressvolle situaties."

Meer informatie:
groenegezondeziekenhuizen.nl

ADVIES

Het rapport 'Kwaliteit van de fysieke zorgomgeving, Stand van zaken onderzoek omgevingsvariabelen en de effecten op de (zieke) mens' van het voormalige College Bouw Zorginstellingen geeft adviezen voor het inrichten van zorginstellingen met betrekking tot onder andere verlichting, routing en type patiëntenkamers.

Over groen in ziekenhuizen zegt het rapport:

- Richt grotere openbare ruimten, zoals atria, daken en entrees indien mogelijk groen in.
- Zorg er voor dat groene gebruiksruidten zoals (binnen)tuinen en dakterrassen toegankelijk, bereikbaar, behaaglijk, veilig én bruikbaar zijn.
- Nadeel van groen in een ziekenhuisgebouw of patiëntenkamers is dat planten bacteriën kunnen bevatten, waar personen met een lage weerstand gevoelig voor zijn. Als uitzicht op natuur niet mogelijk is, bijvoorbeeld op infectiegevoelige afdelingen, kunnen afbeeldingen van natuur als alternatief worden ingezet.